

Grensoverschrijdende solidariteit in Europa: is ze nodig? is ze haalbaar?

Frank Vandenbroucke
Universiteit van Amsterdam

Brussel, Vlaamse Club
18 maart 2019

Europese integratie en sterke nationale welvaartsstaten: een tragisch dilemma?

- De *founding fathers* geloofden in *opwaartse convergentie*
 - Economisch beleid: Europees
 - Sociaal beleid: nationaal
 - Coördinatie van sociale zekerheidsrechten: non-discriminatie
- Deze optimistische hypothese klopt niet meer sinds het midden van de jaren 2000: groeiende ongelijkheid binnen en tussen lidstaten

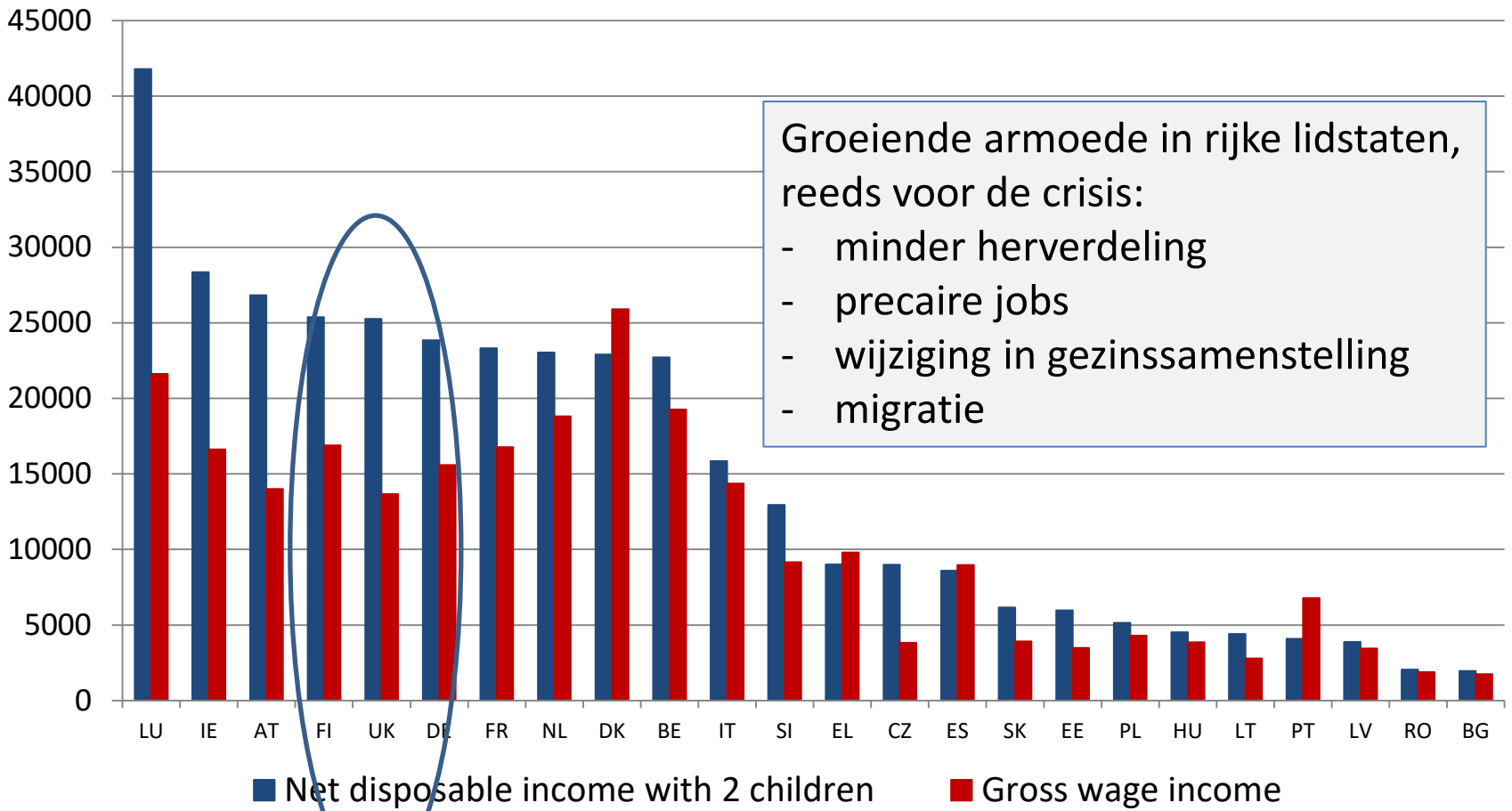
Ohlin-rapport, 1956

Europese integratie en sterke nationale welvaartsstaten: een tragisch dilemma?

- De *founding fathers* geloofden in *opwaartse convergentie*
 - Economisch beleid: Europees
 - Sociaal beleid: nationaal
 - Coördinatie van sociale zekerheidsrechten: non-discriminatie
- Deze optimistische hypothese klopt niet meer sinds het midden van de jaren 2000: groeiende ongelijkheid binnen en tussen lidstaten
- Oorzaken?
 - **Een tragisch dilemma?**

Ohlin-rapport, 1956

Minimumlonen, en netto-koopkracht van minimumloner met partner en twee kinderen

Bron: CSB/MIPI

EU28: openheid ⇔ nationale sociale samenhang?

- Leidt non-discriminatie tot *bijstandstoerisme*?
- Druk op de onderkant van de arbeidsmarkt?
 - Migratie binnen EU & migratie van buiten EU
 - Samenhang met (doorgesloten) flexibilisering
 - Samenhang met Europese regelgeving (detachering)
- Evenwicht is mogelijk: *fair mobility*
- De detacheringsrichtlijn
- Minimumlonen: volledige dekking en helderheid

Europese integratie en sterke nationale welvaartsstaten: een tragisch dilemma?

- De *founding fathers* geloofden in *opwaartse convergentie*
 - Economisch beleid: Europees
 - Sociaal beleid: nationaal
 - Coördinatie van sociale zekerheidsrechten: non-discriminatie
- Deze optimistische hypothese klopt niet meer sinds het midden van de jaren 2000: groeiende ongelijkheid binnen en tussen lidstaten
- Oorzaken?
 - Een tragisch dilemma?
 - **Verlies aan beleidsvermogen: een muntunie zonder schokdempers**

Ohlin-rapport, 1956

EMU: stabiliteit, solidariteit en soevereiniteit

- Muntunies centraliseren risico's, met het oog op stabiliteit:
 - Spreiding van risico's (pooling)
 - Gunstige externe effecten (vaccinatie)
- EMU als een 'verzekeringsunie':
 - Goede nationale werkloosheidsverzekering is in *ieders* belang
 - Herverzekering van nationale werkloosheidsverzekering?
- **Paradox:**

VSA consolideren zwakke solidariteitsmechanismen in de staten met solidariteitsmechanismen op het federale niveau;
EU lukt er niet in om sterke solidariteitsmechanismen in de staten te ondersteunen met solidariteit op het EU niveau.

EMU: stabiliteit, solidariteit en soevereiniteit

- Muntunies centraliseren risico's, met het oog op stabiliteit:
 - Spreiding van risico's (pooling)
 - Externe effecten (vaccinatie)
- EMU als een 'verzekeringsunie':
 - Goede nationale werkloosheidsverzekering is in *ieders* belang
 - Herverzekering van nationale werkloosheidsverzekering?
- **Politieke puzzel** van:
 - Bindende afspraken ↔ soevereiniteit
 - Wantrouwen ↔ solidariteit
 - Obsessie met *moral hazard* (misbruik), die ons verhindert om ze aan te pakken

Is er draagvlak voor grensoverschrijdende solidariteit in de EU?

Peiling bij 19.500 Europeanen in 13 landen; uitgangspunten:

- 1) Een lidstaat ontvangt Europese steun wanneer ze geconfronteerd wordt met een aanzienlijke stijging van de werkloosheid.
- 2) De Europese steun wordt gebruikt om de nationale werkloosheidsuitkeringen te subsidiëren.
- 3) Een gemeenschappelijk minimumniveau (een bodem) voor de werkloosheidsuitkeringen in alle lidstaten.

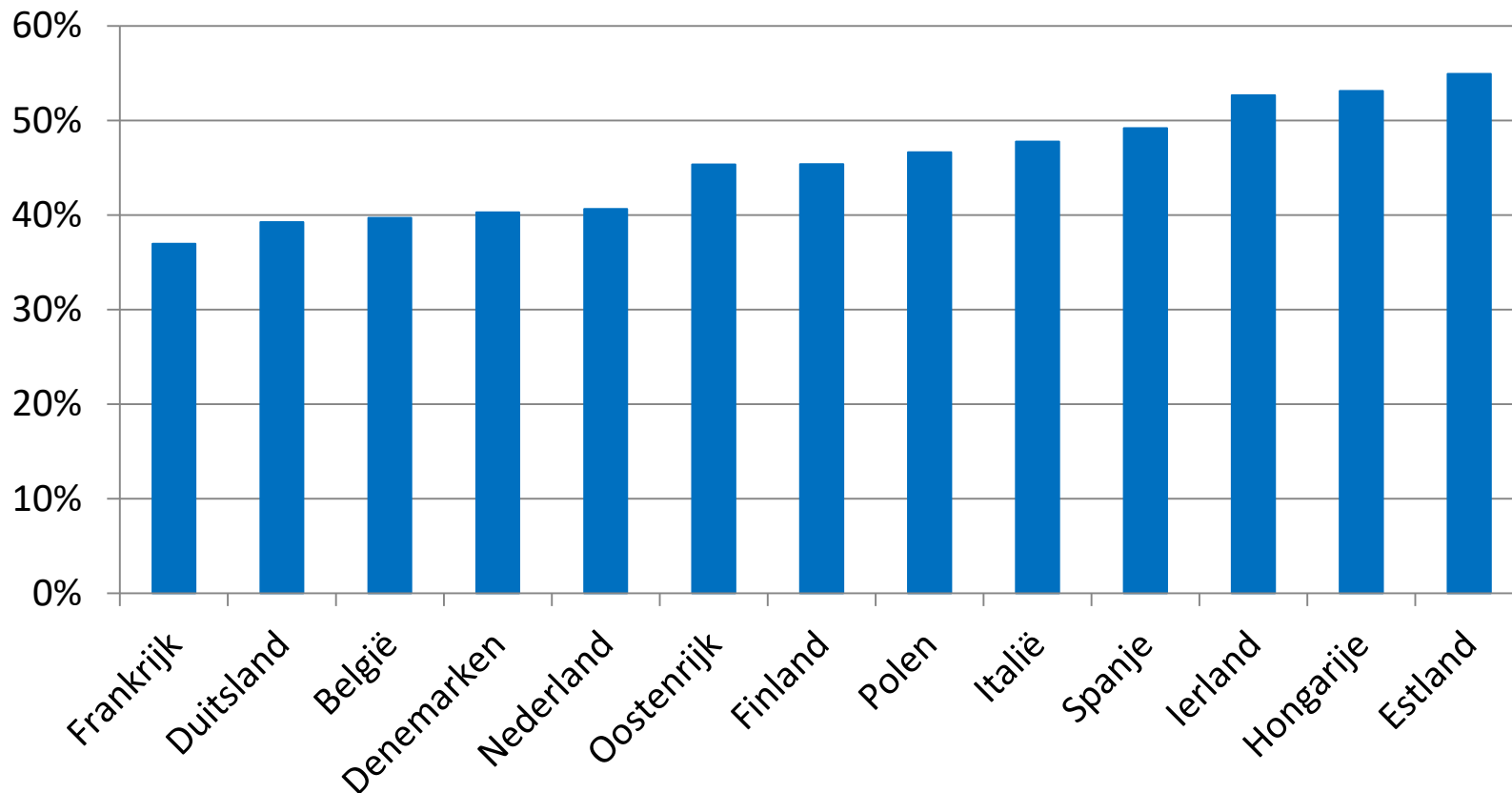
Varianten:

- 1) Generositeit (3 varianten)
- 2) Vorming en opleiding voor werklozen (2 varianten)
- 3) Herverdeling tussen landen (3 varianten)
- 4) Belastingen (3 varianten)
- 5) Uitvoering (2 varianten)
- 6) Inspanningen om werk te zoeken (3 varianten)

324 formules

Gemiddelde steun voor alle formules die mensen te zien krijgen

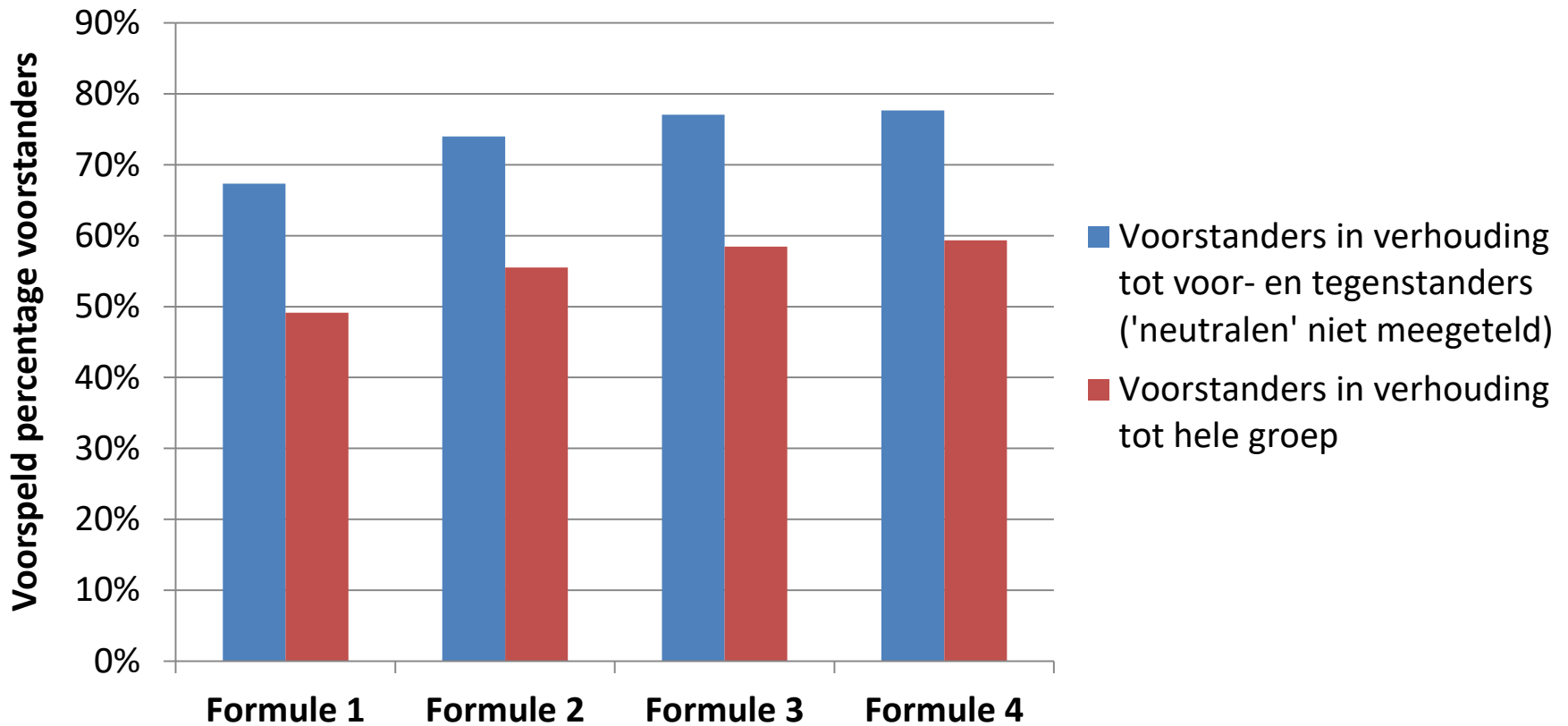

De gemiddelde steun in een reeks van denkeeldige 'stemmingen' door onze respondenten m.b.t. alle formules die ze te zien krijgen:

0 = sterk tegen, een beetje tegen, noch voor noch tegen

1 = sterk voor, een beetje voor

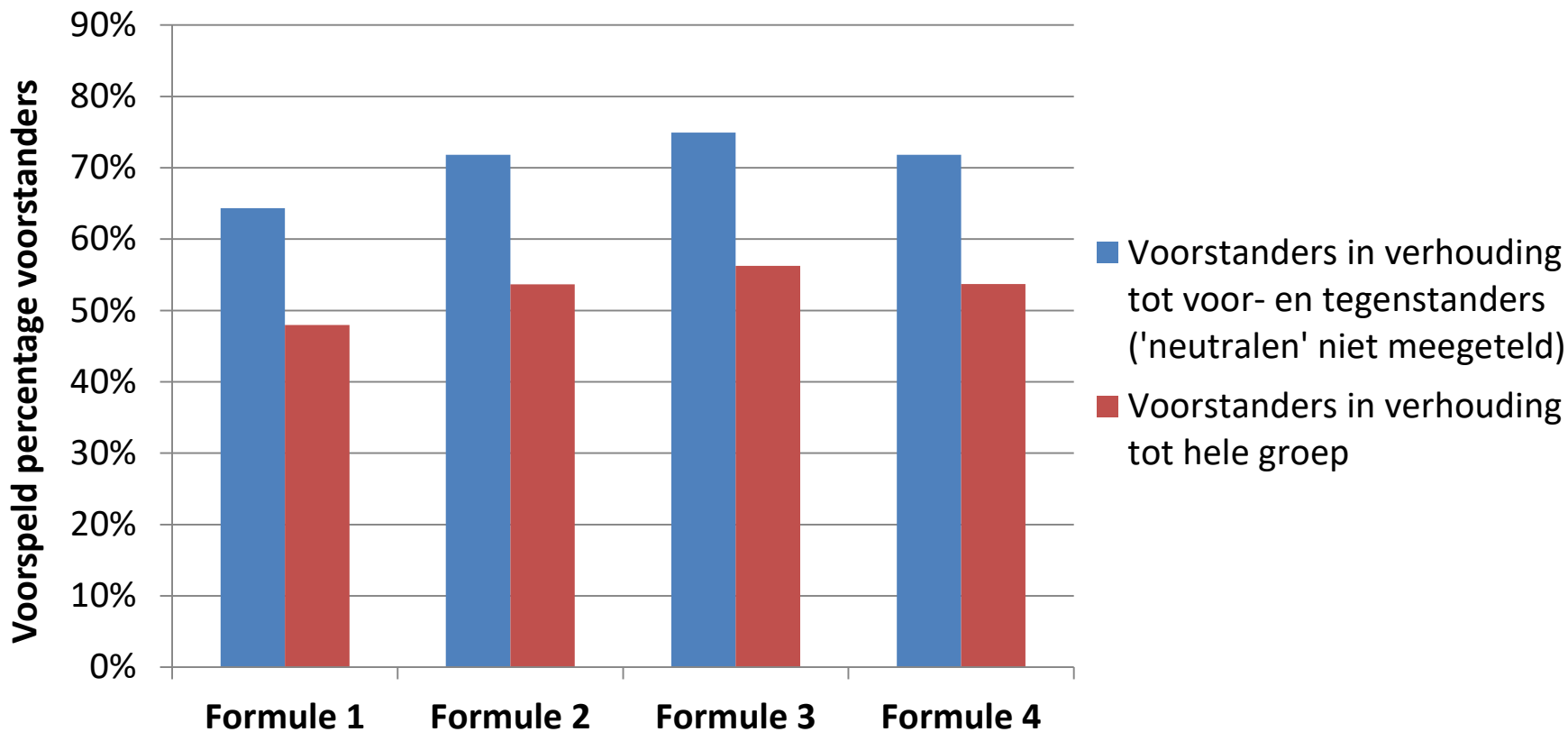
Steun voor 4 haalbare formules bij alle respondenten (13 landen)

Formule 1	Laag minimum (40% van laatste loon), geen bijkomende belastingen
Formule 2	Hoog minimum (70% van laatste loon), belastingen omhoog met 0,5% inkomen voor iedereen
Formule 3	Hoog minimum, herverdeling binnen land (alleen rijkere inwoners betalen extra belasting)
Formule 4	Hoog minimum, herverdeling binnen land (belasting alleen voor rijken) en tussen de landen

Alle ontwerpen: landen moeten onderwijs en opleiding aanbieden, uitvoering door de lidstaten zelf, werklozen moeten passende baan aanvaarden of verliezen uitkering

Steun voor 4 haalbare formules bij Belgische respondenten

Formule 1 Laag minimum (40% van laatste loon), geen bijkomende belastingen

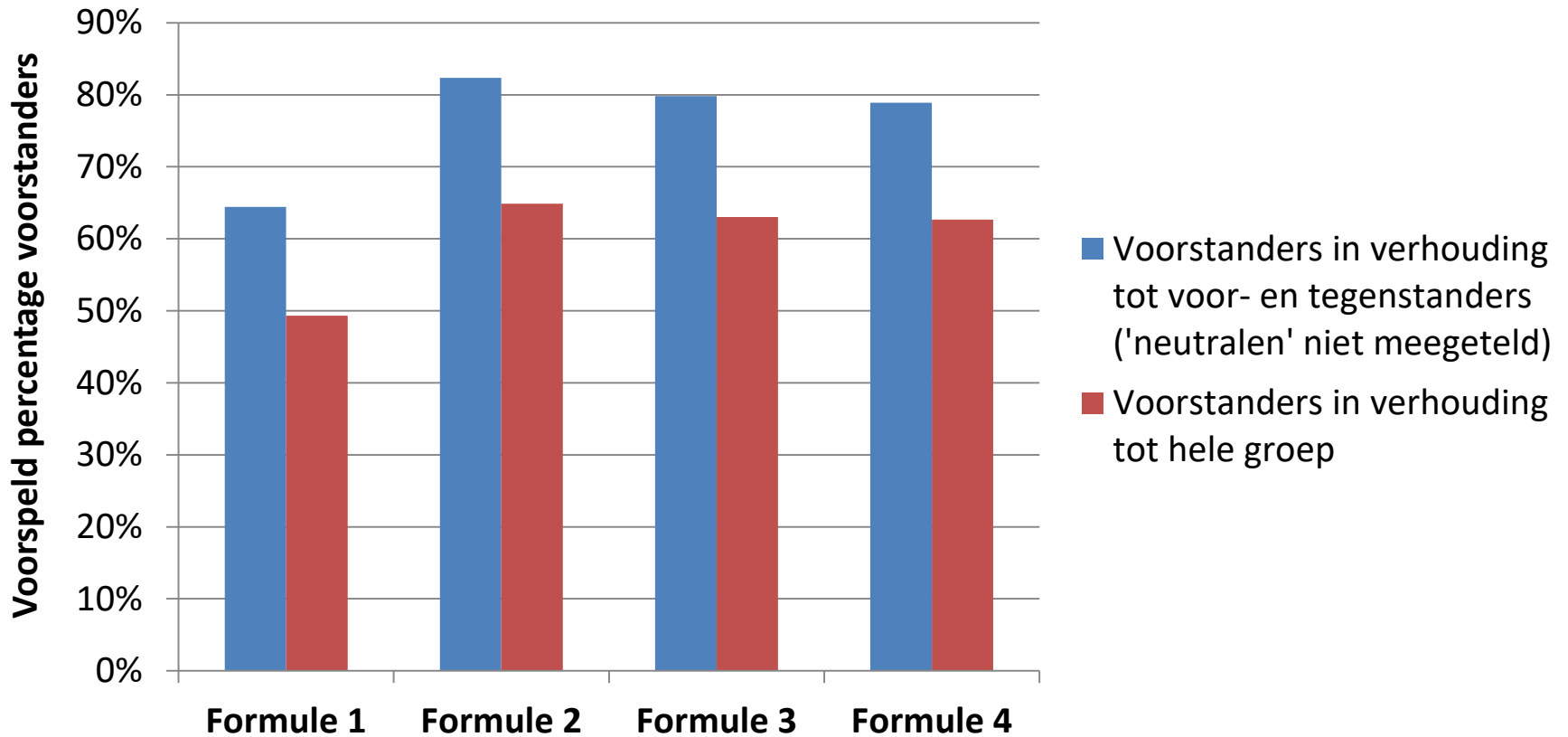
Formule 2 Hoog minimum (70% van laatste loon), belastingen omhoog met 0,5% inkomen voor iedereen

Formule 3 Hoog minimum, herverdeling binnen land (alleen rijkere inwoners betalen extra belasting)

Formule 4 Hoog minimum, herverdeling binnen land (belasting alleen voor rijken) en tussen de landen

Alle ontwerpen: landen moeten onderwijs en opleiding aanbieden, uitvoering door de lidstaten zelf, werklozen moeten passende baan aanvaarden of verliezen uitkering

Steun voor 4 haalbare formules bij Nederlandse respondenten

Formule 1 Laag minimum (40% van laatste loon), geen bijkomende belastingen

Formule 2 Hoog minimum (70% van laatste loon), belastingen omhoog met 0,5% inkomen voor iedereen

Formule 3 Hoog minimum, herverdeling binnen land (alleen rijkere inwoners betalen extra belasting)

Formule 4 Hoog minimum, herverdeling binnen land (belasting alleen voor rijken) en tussen de landen

Alle ontwerpen: landen moeten onderwijs en opleiding aanbieden, uitvoering door de lidstaten zelf, werklozen moeten passende baan aanvaarden of verliezen uitkering

Conclusies uit het opinieonderzoek

- Fundamentele oppositie tegen risicodeling is beperkt tot een klein segment van de bevolking.
- De concrete modaliteiten zijn belangrijk: onze respondenten geven over het algemeen de voorkeur aan formules die meer genereus zijn, formules die vereisen dat de deelnemende landen onderwijs- en opleidingskansen aanbieden aan werklozen, formules die niet leiden tot belastingverhoging, en formules die voorwaarden koppelen aan de werkloosheidsuitkering.
- Generieuze formules kunnen steun vinden bij een meerderheid in alle landen die we onderzochten, zelfs indien een genereus voorstel zou leiden tot een verhoging van de belastingen. In sommige landen moet een eventuele bijkomende belasting (indien die er zou zijn) gepaard gaan met herverdeling van rijke naar armere inwoners opdat het voorstel voldoende steun zou verwerven.
- In de meeste landen is de steun groter wanneer de uitvoering gedecentraliseerd wordt: men opteert best voor een *herverzekering* die nationale uitkeringsstelsels ondersteunt met budgettaire transfers.
- Discussie die beleidsmakers bezig houdt, nl. de vraag hoeveel ruimte er mag zijn voor een structurele herverdeling van middelen tussen Europese landen, lijkt voor onze respondenten minder belangrijk. Andere kwesties – zoals de vraag of en hoe opleiding, onderwijs en activering aan uitkeringen gekoppeld worden – leggen meer gewicht in de schaal bij het grote publiek.

Markeerde 2017 een keerpunt in het Europese beleid?

- Een basisconsensus over het Europese sociale model is noodzakelijk
- Een ***Europese Pijler van Sociale Rechten***
(Göteborg, 17.11.2017)
 - Kwaliteit van werkloosheidsverzekering
 - Minimumlonen
 - Belang van gecoördineerd, collectief sociaal overleg
 - ...

Markeerde 2017 een keerpunt in het Europese beleid?

- Een basisconsensus over het Europese sociale model is noodzakelijk
- Een ***Europese Pijler van Sociale Rechten***
(Göteborg, 17.11.2017)

– Kwaliteit van werkloosheidsuitkeringen

– Minimumloon

– Belastingen

– ...

Moet hardgemaakt worden op basis van duidelijk werkprogramma en heldere doelstelling over betekenis van 'sociaal Europa'

... overleg

Referenties

- Vandenbroucke, Sociaal beleid in een muntunie: puzzels, paradoxen en perspectieven, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 58 (1/2016), pp. 5-35.
<http://www.frankvandenbroucke.uva.nl/sociaal-beleid-in-een-muntunie-puzzels-paradoxen-en-perspectieven-3/>
- Vandenbroucke & Coene, Armoedebestrijding in een Europese Sociale Unie, in: Coene, Raeymaeckers, Hubeau, Goedemé, Remmen & Van Haarlem (red.) *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2018*, Leuven/Den Haag: Acco, pp. 75-104.
https://www.uantwerpen.be/images/uantwerpen/container34686/files/Jaarboek%20Armoede%20en%20Sociale%20Uitsluiting%202018_binnenwerk_WEB_16-11-2018.pdf
- Vandenbroucke, Burgoon, Kuhn, Nicoli, Sacchi, van der Duin & Hegewald, *Grensoverschrijdende solidariteit wanneer de werkloosheid stijgt: de invloed van alternatieve beleidsontwerpen op de houding van burgers ten aanzien van Europese risicodeling inzake werkloosheid*, AISSR Policy Report, 11.12.2018.
<http://aissr.uva.nl/content/news/2018/12/eurs.html?origin=%2ByxldW4bRwCjN8rZP%2BdJdA>
- Vandenbroucke, Er is draagvlak voor Europese solidariteit, *S&D* Jg. 76 Nr. 1, Februari 2019, pp. 34-42. <https://www.wbs.nl/publicaties/er-draagvlak-voor-europese-solidariteit>